

ELHÖNYT PEDAGÓGUSOK.

Heinrich Scharrelmann.

(1871—1940)

Az idősebbek a mai nevelői és tanári nemzedék köréből bizonyára jól emlékeznek *Heinrich Scharrelmann* nevére és elismeréssel gondolnak reá; az ifjabbak pedig, olvasván életének és küzdelmének történetét, érdemes példát láthatnak a nemrégiben elhunyt jeles és nagyhatású német pedagógus lelkes, hivatástudattól áthatott nevelői működésében. *Heinrich Scharrelmann*nak, a német reformpedagógusnak, ki részben a régiebb (Rousseau és a Filantrópisták), részben a modern (Tolstoj, E. Key, Gansberg) új-
tökre támaszkodott, a személyiségpedagógia egyik jelentős képviselőjének híre századunk első tizedében kapott szárnyra a pedagógia munkásai között a német birodalomban, mikor a tanítást a rendszer béklyóitól menten igyekezve újjászervezni, 1902-ben megjelent *Herzhafter Unterricht* c. könyvének eszméivel először forradalmasította az elaggott, tunyává lett, bürokratikusá vált iskola munkásait s megindította a harcot az elavult, alakiságában megcsontosodott, megmerevedett pedagógiai és didaktikai materializmus ellen, az életteljes élményeken alapuló oktatás érdekében.

Scharrelmann mögött akkor már szép pályakezdet állott. A jeles pedagógus 1871-ben született Brémában, az ottani tanítóképzőintézetben nyerte kiképzését, 1891-ben lépett a brémai iskolaügy szolgálatába, hivatástudata teljes felelősségével, a gyermeki lélek kitünő ismeretével, benső vallásossággal és a német családi élet mélyeséges tiszteletével fölvértezve az élet visszasságai ellen. Már fiatalon fölismerte a korabeli nevelésügy, főleg a német iskola hibáit és ferdeségeit, melyek különösen a tananyag imádatában, a didaktikai materializmusban, a magoltatásban, az értelem gépies begyakorlásában nyilvánultak. Ezek ellen hirdetett harcot kezdettől fogva. Első könyvében, a *Herzhafter Unterricht*-ben, melynek mellékcímül ezt adta: *Gondolatok és kísérletek egy nem modern pedagógia köréből*, s mely bombaszerűen hatott a nevelés berkeiben, metsző gúnnyal, kiméletlenül szólalt fel az iskolai munka külsőségekké, bürokratizmussá váló eljárása ellen és síkra szállt a tanítás lelkes, kedélyreható munkájának szükségessége mellett, a nevelő és a gyermek, a tanító és a tanítvány, az iskola átélése, az ú. n. élménypedagógia érdekében. »Szívből eredő pedagógiára van szükség! — mondotta — Több életet az iskolába! Az emberi élet középpontja a szív és nem a fej!» Ezt és efféle gondolatokat és jelszavakat kívánt a tanítóság felé kisugározni a maga lelkéből. S a közvélemény, a kritika eleinte nem is utasította el feltétlenül a lelkes ifjú tanító fellépését.

Emlékezzünk rá, milyen lelkesedve olvastuk akkoriban Scharrelmann első könyvét mi magyar tanítók és tanárok is, mennyire fölkeltette érdeklődését s megnyerte tetszését a magyar pedagógia akkori kiváló elmélkedőinek (Fináczy Ernő, Kármán Mór, Weszely Ödön, Waldapfel János, Négyesy László). Ez az első művében szíve mélyéből kiboruló lelkesedés, egy akkoriban egészen új szellem hatotta át a tőle szer-

kesztett Roland c., egyedülálló, sajátos pedagógiai folyóiratot is, mely világszerte fölismerte a célt, erős akarattal az iskola reformjának szükségességére hívta fel a figyelmet. Különösen a kaszárnyai drill szellemét kívánta kiirtani az iskolából. Lassankint oly éles lett a harc, melyet folytatott, hogy ellenségei támadtak szülővárosában s ő 1909-ben inkább távozott tanítói állásából, mint hogy lemondjon meggyőződéséről, vagy fegyelmi eljárásnak tegye ki magát rendületlenül vallott meggyőződése miatt. Viszontagságos vándorévek következtek ezután Scharrelmannra, melyek folyamán egészen tisztába jutott önmagával s csak 1915-ben tért vissza ismét Brémába háborús katonai szolgálatra. A világháború után azonban Bréma városa visszahívta akkor már jónevű pedagógus fiát s a szociáldemokrata uralom fölismervén Scharrelmann impulzív természetét s magáénak óhajtván őt valami városi kísérleti iskola élére állította. Mindkét fél részéről csalódás kísérte a lépést. Scharrelmann ugyanis a kevés tapasztalattal rendelkező legszélsőbb baloldali pártállású pedagógiai szeleburdiakkal szemben már 1920 óta a vezetői elvért lelkesedett, a szigorú felelősség útját járta, azért számot vetve önmagával, otthagya a marxista gondolkörben élő és működő kísérleti iskolát s 1926-ban nyugalomba vonult. Közben gyökeresen megismerkedett a nemzeti szocialista gondolattal s 1931-ben, a szociáldemokraták gyűlésétől kísérve, belépett a nemzeti szocialista pártba, mint Hitler Adolf híve, még jóval a párt uralomra jutása előtt. Elfogadta a rendszer négy főigazságát és alaptételét: a vezetői elvet, a faji öntudatot, a honvédelemre irányuló akaratot s a benső vallásosságot, és lelke egész hevével felkészvedve értük irodalmilag szolgálta az ügyet az akkor megalapított *Nationalsozialistische Lehrerzeitung* hasábjain. Ezzel visszatért kedves foglalkozásához, a pedagógiai elmélkedéshez és irodalomhoz. Cikkek hosszú sorában kimutatta, hová vezet a marxista, atheista gondolatvilág érvényesítése az iskolában. Eszközök egyben bizonyítéka a nagy hatásnak, melyet ez időtől kezdve az új tanítónemzedékekre és az ifjúságra gyakorolt, könyveinek számos kiadásban, milliós példányszámban való óriási elterjedése volt. Nevezetesebb munkái a már említett első híres könyvén kívül a következők: *Erlebte Pädagogik* (1909), *Weg zur Kraft* (1920), *Die Technik des Schülers* und *Erzählens* (1921), *Bausteine intimer Pädagogik* (1921), *Von der grossen Umkehr* (1924) és *Vom strahlenden Leben* (1924), ez utóbbiak nagy vallomásai pedagógiájának nemzeti szocialista fordulatáról; majd törekvéseinek története: *Von der Lernschule über die Arbeitsschule zur Charakterschule* (1937) s végül, nem sokkal halála előtt emlékiratai: *Aus meinem Leben und Schaffen* (1940).

A Charakterschülerről szóló könyv jelenti az érdemekben gazdag pedagógus életművének igazi beteljesedését, mert a nemzeti szocialista tanítószövetség a maga súlyával és tekintélyével az egész német tanítóság olvasmányául jelölte ki. E műve valóban korunk pedagógiai bölcsességének kincseshányója. »Nem az ismeretek mértéke és a tananyag kapcsolataiba való betekintés a döntő, hanem a gyermeki lélek ismerete és a képesség alkalmazkodni hozzá.« »Az oktatás művészete azt jelenti, hogyan kell a legegyszerűbb módon és legrövidebb úton a legtartósabb lelki hatást

kiváltani a gyermekből. Az oktatás mindig csak eszköze legyen a nevelésnek. A tanultaknak a gyermekben hatalommá kell válni, mely áldásosan befolyásolja cselekvését.»

Nem kevésbé értékes és nem kevésbé gazdag Scharrelmann munkássága az ifjúsági irodalom terén. Enemű iratai, melyek mintegy 20 kötetet tesznek ki, pedagógiai munkái mellett méltán foglaltak helyet a legtöbb iskolában és tanítói könyvtárban, s a német olvasókönyvek is bőven merítették olvasmányi anyagot Scharrelmann ifjúsági könyveinek tárházából.

A jeles német pedagógus halála azonban nem jelent feledést eszméire és munkásságára nézve. Számos gondolata él a modern elméleti pedagógiában és az iskola gyakorlati munkájában. Neve kétségtelenül natárkövet jelent a német nevelés- és oktatásügy, s ezzel a pedagógia történetében.

Gyulai Ágost.

MAGYAR PAEDAGÓGIAI TÁRSASÁG

Társaságunk 1942. január 17-én tartott rendes felolvasó ülésén *Prohászka Lajos* elnök elnökölt. Az ülés tárgya *Cserhalmi Ágostnak*, mint vendégnek felolvasása volt: *Új ériékelési rendszer a tanulók teljesítőképességének fokozása érdekében.*

1942. február 21-én tartott rendes felolvasó ülésünkön *Prohászka Lajos* elnökölt. Az ülés tárgya *Szakál János* külső tagnak *Az »elemi« iskola nevelési eredménye* c. felolvasása volt.

1942. március 21-én tartott felolvasó ülésünkön *Prohászka Lajos* elnökölt. Az ülés tárgya *Csóka J. Lajos* rendes tag felolvasása volt e címmel: *A koraközépkor művelődési eszményének kialakulása* (Székfoglaló).

1942. április 18-án *Prohászka Lajos* elnökletével tartott rendes felolvasó ülésünk tárgyai a következők voltak: 1. *Karsai Ervin* rendes tag: *Az eidelika a gyakorlati tanítás szolgálatában.* (Székfoglaló). — 2. *Ujvári Béla* külső külső tag: *A raiztanítás feladata.*

Felelős szerkesztő: *Gyulai Ágost*, felelős kiadó: *Loschdorfer János.*